

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
4115-113/20
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 37026 датум: 12. новембар 2020.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
НАДЗОР НАД ПОСТУПКОМ ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА СТРАНАЦА

Извештај о надзору над
принудним удаљењима странаца
- април – септембар 2020. године -

Београд, новембар 2020. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Законом о странцима,² у члану 82, прописано је да Заштитник грађана у складу са надлежностима из Закона о Заштитнику грађана и Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, врши надзор над поступком принудног удаљења странца.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² "Сл. гласник РС", бр. 24/18 и 31/19.

1.2. ПОДАЦИ О НАДЗОРУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УДАЉЕЊА ОБАВИЛИ	Полицијски службеници Прихватилишта за странце у Падинској Скели и станица граничне полиције Прешево, Батровци, Вршац, Београд и Димитровград					
НАДЗОРЕ ОБАВИЛИ	др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана (редни бр: 5.) Маја Јовић, Одељење НПМ (редни бр: 2.) Марко Анојчић, Одељење НПМ (редни бр: 1, 3, 5. и 6.) Тамара Благојевић, Одељење НПМ (редни бр: 4. и 7.)					
ПРИНУДНА УДАЉЕЊА						
редни број	држављанство	број странаца	датум	од	до	тип
1.	Република Северна Македонија	1	23.06.2020.	Прихватилиште	ГП Прешево - Табановце	друмски саобраћај
2.	Република Хрватска	1	30.07.2020.	Прихватилиште	ГП Батровци - Бајаково	друмски саобраћај
3.	Исламска Република Пакистан	2	12.08.2020.	Прихватилиште	ГП Ватин - Стара Моравица	друмски саобраћај
4.	Савезна Република Немачка	1	14.08.2020.	Прихватилиште	ГП Београд (Аеродром "Никола Тесла")	ваздушни саобраћај
5.	Исламска Република Иран	4	03.09.2020.	Прихватилиште	ГП Градина - Калотина	друмски саобраћај
6.	Република Ирак	1	17.09.2020.	Прихватилиште	ГП Градина - Калотина	друмски саобраћај
7.	Исламска Република Иран и Исламска Република Авганистан	3	29.09.2020.	Прихватилиште	ГП Градина - Калотина	друмски саобраћај

1.2.2. ТОК НАДЗОРА

Надзор је у свим случајевима започет у Прихватилишту за странце, где је НПМ обавио разговоре са странцима у вези са поступањем службених лица према њима током лишења слободе, боравка у установи и поштовањем њихових права,³ увид у предмете који се о њима воде у Прихватилишту⁴ и испратио процедуре отпуста и укрцавања у службено возило.

НПМ је потом пратио транспорт странаца до граничних прелаза, возећи се сопственим возилом иза службеног возила којим су превожени странци.

Напоследку, НПМ је надзирао предају странаца страним службеницима на граничним прелазима, осим у случају удаљења под редним бројем 3.⁵⁶

1.2.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА НПМ

НПМ су омогућени ненадзирани разговори са странцима, пружене све тражене информације и омогућен увид у и фотокопирање комплетне тражене документације. Пре и током поступака принудних удаљења са полицијски службеницима је одржавана стална комуникација и од њих добијане организационе информације, што је у великој мери олашкало обављање надзора.

Полицијски службеници нису омогућили НПМ да обави надзор над комплетним поступком принудног удаљења држављана Пакистана. НПМ није омогућено да испрати процедуру предаје странаца румунским властима, већ је представник НПМ чекао да се све заврши у станици граничне полиције, за шта НПМ ни на терену, ни у каснијој комуникацији са полицијским старешинама Управе граничне полиције, није добио прихватљиво образложење.⁷ Такође, ово је НПМ саопштено тек након транспорта, на граничном прелазу.

У накнадној комуникацији са Управом, договорено је да, уколико се предаја странаца обавља на територији суседне земље, регионални центри граничне полиције најављују страном граничној полицији присуство представника НПМ када буду најављивали и долазак полицијских службеника са странцима, као и да НПМ обавесте да ли су се стране власти сложиле са тиме. Током каснијих надзора, овај договор је спроведен и НПМ је пратио и предају странаца страним властима. **НПМ захваљује Министарству унутрашњих послова на активностима предузетим да се омогући надзор над целокупним поступком удаљења странаца.**

³ Разговори са држављанима Пакистана, Немачке, Ирана, Ирака и Авганистана обављени су помоћу преводилаца чије услуге су обезбеђене уз подршку Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (УНХЦР), док је разговор са држављанима Северне Македоније и Хрватске обављен на српском језику.

⁴ У случају принудног удаљења под редним бр. 4, увид у документацију је извршен у Прихватилишту за странце накнадно, 4. септембра 2020. год.

⁵ Више о томе у поглављу 1.2.3. Сарадња службених лица са НПМ.

⁶ НПМ није пратио транспорт и предају држављанина Северне Македоније, удаљење под редним бр. 1.

⁷ Према њиховим наводима, проблем може да буде страним властима ненајављено присуство службеника који није полицијски службеник.

2. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА СТРАНЦИМА

Већина странаца није имала примедби на поступање полицијских службеника током њиховог боравка у Прихватилишту нити на услове у којима су боравили, као ни на поступање полицијских службеника који су их лишили слободе и спровели у Прихватилиште. Неки од њих су одређено време провели на извршењу казни затвора изречених за прекршај и нису имали примедби ни на поступање службеника завода за извршење кривичних санкција.

Породица пореклом из Ирана се пожалила тиму НПМ на поступање полиције. Навели су да су након лишења слободе транспортовани до Прихватилишта у безусловном возилу, у којем је било вруће и нису се осећали безбедно јер је била изузетно брза возња. Током боравка у Прихватилишту били су смештени у једној соби, одвојено од других странаца који овде бораве, што је у складу са препоруком НПМ из Извештаја о посети Прихватилишту за странце да се породице са децом не раздвајају ни ноћу.⁸ НПМ су се пожалили да су били закључани у соби, да се дешавало да након што лупају на врата собе да би позвали полицијске службенике они не долазе и да су стално били у пратњи службеника, од собе до просторије за заједнички боравак, па до тоалета,⁹ као и да им је само једном омогућено да бораве на свежем ваздуху за 5 дана колико су били овде. Провером ових навода НПМ је утврдио да је иранска породица била смештена у крилу Прихватилишта у којем није било других странаца, да су у временима када су кућним редом предвиђени оброци и коришћење дневног боравка спровођени од собе до крила Прихватилишта у којем се налазе други странци, где се налази просторија за заједнички боравак која служи и као трпезарија, као и да се њихов режим боравка, рачунајући и могућност боравка на свежем ваздуху, није разликовао од режима боравка осталих странаца. Полицијски службеници су нагласили и да је породица често желела да остане у својој соби или да се врати у њу одмах након оброка. Поред тога, пожалили су се и на недостатак средстава за одржавање хигијене просторија, да је соба у којој су боравили била изузетно прљава и да се осећао непријатан мирис. НПМ је обишао ову просторију и затекао је у задовољавајућем стању у погледу хигијене и уочио да су у Прихватилишту обезбеђена средства за одржавање хигијене.

Пожалили су се да јако лоше говоре енглески језик и да је комуникација са службеницима због тога била отежана. Ово је констатовано и у службеној белешци која се налази међу осталом документацијом која се о њима води у Прихватилишту. НПМ је већ указивао на проблем комуникације са странцима и позивао Министарство унутрашњих послова да за потребе Прихватилишта за странце обезбеди услуге преводилаца за потребне језике. У Извештају о надзору над принудним удаљењем странаца које је обављено током 2019. године НПМ је упутио препоруку Министарству унутрашњих послова да Прихватилишту за странце обезбеди услуге преводилаца, када странци који се принудно удаљују не разумеју језике које користе полицијски службеници.¹⁰ Министарство унутрашњих послова је одговорило да у Прихватилишту за странце нема ангажованог преводиоца ни за један језик из финансијских разлога, као и због повремене потребе за преводиоцима, али да је Одељење за прихват и смештај странаца предложило да се у буџету за 2020. годину предвиде и одреде новчана

⁸ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели бр. 415-11/19 од 02. јула 2019. год, стр. 17. и 18.

⁹ Могли су да користе тоалет у приватности.

¹⁰ Извештај о надзору над принудним удаљењем држављана Кине, бр. 415-21/19 од 02. јула 2019. године, стр. 4.

средства за ангажовање преводаца по потреби.¹¹ Потом је НПМ у Извештају о надзору над принудним удаљењем странца које је обављено крајем 2019. године поново указао Министарству унутрашњих послова да је потребно обезбедити услуге преводаца, када странци који се принудно удаљују не разумеју језике које користе полицијски службеници и затражио информацију, имајући у виду претходни одговор Министарства, да ли су у буџету за 2020. годину предвиђена средства за ангажовање преводаца за потребе поступака који се воде у Прихватилишту за странце.¹² У одговору Министарства је наведено да је у октобру 2019. године Управа граничне полиције по први пут креирала допис Сектору за материјално-финансијске послове у коме је, између осталог, назначена потреба да се предвиде новчана средства за повремено ангажовање преводаца за различите специфичне језике у складу са потребама вођења поступка, али да је Сектор 6. марта 2020. године одговорио да је неопходно да се преко Дирекције полиције достави Сектору "као приоритет у плану потреба како би се уврстиле у план набавки за текућу годину," што ће у наредном периоду бити урађено, а НПМ ће бити обавештен о резултатима.¹³ На поновни захтев НПМ да добије информације о напретку у погледу обезбеђивања преводаца за поступке који се воде у Прихватилишту за странце¹⁴ Министарство је одговорило да је од стране Управе граничне полиције упућена иницијатива Сектору за материјално-финансијске послове да се финансијска средства обезбеде као приоритет у плану потреба и то у делу који је већ опредељен за одређене намене, те да ће нас по реализацији траженог Управа граничне полиције накнадно обавестити о учињеном. У овом одговору Управа граничне полиције додаје и то да су у предлогу потребних средстава за израду буџета Министарства унутрашњих послова за 2021. годину посебно назначена средства неопходна за испуњење наведене препоруке, како за Прихватилиште за странце у Падинској Скели, тако и за два новоотворена прихватилишта у Пландишту и Димитровграду.¹⁵

НПМ констатује да је мало напретка учињено у овом погледу и да се поступање по препоруци коју НПМ годинама уназад упућује, указујући на важност јасне комуникације између службеника Прихватилишта и странаца који овде бораве, зауставило на писменој комуникацији између два сектора у оквиру Министарства коме је препорука упућена. Без обзира на то, НПМ наставља да указује на проблем недостатка преводаца у Прихватилишту за странце и тражи од Министарства информације о напретку у погледу обезбеђивања њихових услуга за поступке који се овде воде. Такође, НПМ указује да у својим извештајима упућује препоруке и тражи информације од Министарства унутрашњих послова, а не од организационих јединица Министарства, те да не може прихватити као одговор на упућену препоруку или тражену информацију навод једне организационе јединице да је послала захтев другој организационој јединици, већ очекује комплетан одговор или обавештење од Министарства унутрашњих послова као надлежног органа о томе шта је предузето поводом спорног питања на које је НПМ скренуо пажњу.

¹¹ Акти Управе граничне полиције бр. 26-436/19 од 20. септембра 2019. год. и 3610/19-25 од 19. новембра 2019. год.

¹² Извештај о надзору над принудним удаљењем држављанина Индије, бр. 415-61/19 од 30. децембра 2019. год, стр. 4.

¹³ Акт Управе граничне полиције бр. 26-135/20 од 8. јуна 2020. год.

¹⁴ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца - јануар - март 2020. године, бр. 4115-62/20 од 29. јуна 2020. год, стр. 5.

¹⁵ Акт Управе граничне полиције бр. 26-174/20 од 12. августа 2020. год.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информацију да ли су обезбеђена новчана средства за ангажовање преводилаца за потребе поступака који се воде у Прихватилишту за странце.

Држављанин Авганистана се пожалио да је у Прихватном центру у Обреновцу приликом лишења слободе раздвојен од малолетног рођака. Провером података које је Комесаријат за избеглице и миграције доставио НПМ, у Прихватни центар у Обреновцу се не смештају малолетници.

Странци су у Прихватилишту проводили углавном пар недеља, а најдуже један месец, за које време се чекало да се обаве формалности са земљом која би требало да их прими. У случају странца који је чекао месец дана, међу документацијом су пронађени подаци да су се службеници распитивали о поступку реадмисије, односно зашто нема одговора власти стране земље.

Недостаји у обезбеђивању путних листова су и даље присутни. На пример, држављани Ирака и Северне Македоније су новчана средства неопходна за издавање путних листова позајмили од других странаца који су се налазили у Прихватилишту. НПМ је већ уочио одређене проблеме у обезбеђивању путних листова за странце, што доводи до одлагања у поступку удаљења, самим тим и дужег боравака странаца у Прихватилишту. Полицијски службеници се на разне начине сналазе да обезбеде средства потребна за документа, што НПМ не сматра добром праксом. Према информацијама које је НПМ добио током надзора једног принудног удаљења обављеног током 2019. године, до сада нису одређивана средства за ове намене у буџету Министарства унутрашњих послова и прави се пројекција потребних средстава, што би требало да омогући превазилажење овог проблема. Тада је затражено од Министарства унутрашњих послова више информација о начину плаћања издавања путних и личних докумената потребним странцима који се принудно удаљују и плановима да се уочени проблеми превазиђу на системском нивоу.¹⁶ Исто као и када су у питању средства потребна за преводиоце, у одговору Министарства је наведено да је у октобру 2019. године Управа граничне полиције по први пут креирала допис Сектору за материјално-финансијске послове у коме је, између осталог, назначена потреба да се предвиде новчана средства за издавање путних листова када странац нема новчаних средстава или када дипломатско-конзуларно представништво одбије да путне листове изда без накнаде, али да је Сектор 6. марта 2020. године одговорио да је неопходно да се преко Дирекције полиције достави Сектору "као приоритет у плану потреба како би се уврстиле у план набавки за текућу годину," што ће у наредном периоду бити урађено, а НПМ ће бити обавештен о резултатима.¹⁷

НПМ указује да би требало успоставити механизме који ће спречити беспотребна одлагања принудних удаљења и тиме максимално скратити боравак странаца у Прихватилишту и олакшати рад полицијских службеника Прихватилишта. У случајевима када странац нема новчаних средстава за издавање путних исправа то не би требало да буде препрека да се удаљење ефикасно обави, а од службеника који обављају удаљење не би требало очекивати да сами проналазе начин на који ће се доћи до средстава. Још једном, НПМ указује да у својим извештајима упућује препоруке и

¹⁶ Извештај о надзору над принудним удаљењем држављанина Северне Македоније, бр. 415-55/19 од 30. децембра 2019. год, стр. 3.

¹⁷ Акт Управе граничне полиције бр. 26-135/20 од 8. јуна 2020. год.

тражи информације од Министарства унутрашњих послова, а не од организационих јединица Министарства, те да не може прихватити као одговор на упућену препоруку или тражену информацију навод једне организационе јединице да је послала захтев другој организационој јединици, већ очекује комплетан одговор или обавештење од Министарства унутрашњих послова као надлежног органа о томе шта је предузето поводом спорног питања на које је НПМ скренуо пажњу.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информацију да ли су обезбеђена новчана средства за издавање путних листова странцима.

Поједине земље су тражиле да странци које примају имају негативан тест на присуство новог корона вируса, па су странци тестирани, а резултати теста презентовани страним службеницима. О овоме су странци обавештени од стране полицијских службеника који су обављали удаљење.

2.1. ПОСТУПЦИ ПРЕ ТРАНСПОРТА

Европски комитет за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ) је у Извештају о посети Немачкој стао на становиште да је правилна припрема страних држављана за њихово предстојеће удаљење од пресудне важности и доприноси смањењу ризика од злостављања и могућих кршења принципа забране удаљења (*non-refoulement*). ЦПТ стога ставља посебан нагласак на поштовање следећих заштитних мера:

- обавештење странца о удаљењу;
- приступ адвокату;
- приступ лекару;
- обавештавање треће особе о предстојећем удаљењу.¹⁸

2.1.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ СТРАНАЦА О УДАЉЕЊУ

Већина странаца је благовремено обавештена о томе да ће одређеног дана бити удаљени, **што је у складу са препоруком НПМ да се странци благовремено, а најмање 24 сата раније, обавештавају о спровођењу принудног удаљења.**¹⁹ Ипак, овде постоје изузеци. У једном случају, странци су навели да уопште нису упознати са тим да ће тог дана бити удаљени. Иранска породица је навела да им је приликом пријема у Прихватилиште објашњено да ће бити удаљени у Бугарску, али да су тек ујутру у дану поласка обавештени да тог дана крећу. У документацији је пронађена службена белешка да је дан пре поласка искоришћено присуство преводиоца за фарси језик који се налазио у Прихватилишту због другог странца да се породици пренесе информација о сутрашњем поласку у Бугарску. Један странац је навео да је обавештен да ће бити удаљен дан раније, око 16 часова. Пред полазак, тражио је да потроши динаре које је имао уз себе јер му више неће бити потребни, али му то у том тренутку није могло бити омогућено. Зато НПМ још једном истиче важност благовременог обавештавања странаца о предстојећем удаљењу, како би могли да организују свој одлазак у другу земљу и реше питања која су им од значаја.

¹⁸ Немачка: Посета 2018. (повратни лет), ЦПТ/Инф (2019) 14, пар. 12.

¹⁹ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца бр. 415-80/19, дел. бр. 39688 од 30. децембра 2019. год.

1.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће све странце благовремено, а најмање 24 сата раније, обавештавати о спровођењу принудног удаљења.

Реакција странаца на њихово удаљење је у појединим случајевима била бурна. Њима је објашњено да се поступак не може прекинути и упозорени су да ће полицијски службеници применити средства принуде. Такође, покушано је и да им се још једном објасни зашто се принудно удаљују. Упркос томе, поједини странци су одбијали да крену, пасивним отпором – заузимањем клечећег положаја у соби, које је праћено плакањем и виком. Полицијски службеници нису применили средства принуде, већ су разговором успели да их убеди да без даљег отпора крену.

Као што је ЦПТ приметно, на ментално и физичко здравље нерегуларних миграната могу негативно утицати претходна трауматска искуства, а губитак личног и културног окружења на које је особа навикла и неизвесност у вези са сопственом будућношћу могу довести до погоршања менталног стања, укључујући погоршање већ постојећих симптома депресије, анксиозности и посттрауматског поремећаја.²⁰

НПМ такође годинама указује на потребу за организовањем психолошке подршке странцима који се налазе у Прихватилишту. Непостојање облика психолошке припреме за удаљење је уочено још приликом прве посете Прихватилишту, обављене 2014. године,²¹ као и приликом наредне посете из 2015. године, када је НПМ заузео став да би Министарство унутрашњих послова у наредном периоду требало да размотри могућност ангажовања стручног лица које би пружало психолошку подршку лицима која чекају депортацију.²² Министарство је тада одговорило да психолошку подршку лицима која чекају депортацију врше стручна лица Министарства запослена у Одељењу за здравство и психолошку превенцију тако што обављају преглед лица која се принудно удаљују, врше процену њихове способности за то, предлажу мере и у одређеним случајевима прате лице до предаје страним органима.²³ Приликом прве посете обављене 2016. године је констатовано да се у случају потребе лицима пре удаљења пружа и психолошка подршка,²⁴ међутим већ приликом следеће посете обављене исте године констатовано је да у Прихватилишту за странце није омогућена психо-социјална подршка и упућена препорука да се обезбеде периодичне посете психолога ради пружања подршке странцима.²⁵ Тада је НПМ добио одговор Министарства да психолошку подршку странцима које треба принудно удаљити пружају психолози запослени у Министарству унутрашњих послова, као и психолози Дома здравља за здравствену заштиту радника Министарства и других здравствених установа, а странцима који су затражили азил и психолози ангажовани од стране УНХЦР и невладиних организација,²⁶ али је приликом наредне посете, обављене ради

²⁰ Стандарди ЦПТ: Мере заштите за нерегуларне мигранте лишене слободе, ЦПТ/Инф (2009) 27, пар. 90.

²¹ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели бр. 71-84/14 од 02. децембра 2014. год, стр. 5.

²² Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели бр. 71-73/15 од 19. августа 2015. год, стр. 5.

²³ Акт Управе граничне полиције бр. 26-4946/15 од 21. септембра 2015. год.

²⁴ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели бр. 281-48/16 од 6. јула 2016. год, стр. 16.

²⁵ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели бр. 281-65/16 од 19. августа 2016. год, стр. 6.

²⁶ Акт Управе граничне полиције бр. 26-227/16 од 12. октобра 2016. год.

праћења поступања по препорукама, утврђено да је само делимично поступљено по овој препоруци, јер у Прихватилишту није успостављено редовно присуство и системска психолошка подршка странцима, већ им ову врсту подршке пружају психолози ангажовани од стране невладиних организација које повремено посећују установу, док су странци који су тада затечени навели да нису разговарали са психологом нити су знали да имају ту могућност.²⁷ Приликом последње посете од службеника су добијене информације да потребе за психологом у поступку принудног враћања није било и да психолог није скоро долазио у Прихватилиште.²⁸ Психосоцијалну подршку странцима који се принудно удаљују НППМ је препоручивао и у ранијем Извештају о надзору над поступком принудног удаљења,²⁹ на шта је добијен одговор да су у случајевима када је била потребна психо-социјална и медицинска подршка ради припреме принудног удаљења ангажовани здравствени радници дома здравља или хитна служба на аеродрому Београд.³⁰

Пружањем психолошке подршке НППМ не подразумева повремене посете психолога у случајевима странаца за које се утврди да им је то потребно,³¹ већ на психо-социјалну подршку стручних лица који су део јединице која обавља послове принудног удаљења и који би континуирано пратили стање странаца и по потреби пружали им подршку, уз истовремено усмеравање полицијских службеника који обављају удаљење о начину на који би са њима требало да се поступа.

2.

УТВРЂЕНО

Странцима који се принудно удаљују се не пружа психо-социјална подршка.

РАЗЛОЗИ

Операцији протеривања имиграната – притвореника морају претходити мере којим ће се помоћи тим особама да организују повратак у своју земљу, нарочито око питања везаних за породицу, посао и психолошку припрему. Изузетно је важно да имигрант – притвореник буде обавештен о мери протеривања много раније него што до самог протеривања дође, како би имао довољно времена да се психички припреми, обавести особе у земљи одредишта о свом повратку и да му буду враћене одузете личне ствари. ЦПТ је уочио да код имиграната – притвореника који претходно нису добили никакву информацију о тачном датуму протеривања стална претња од присилног удаљавања из земље може довести до стања узнемирености које кулминира кад до акције коначно и дође и често доводи до насилног понашања. У вези са тим, ЦПТ је приметио да у неким земљама које је посетио постоје психолошко – социјалне службе при јединицама надлежним за операције протеривања чије особље сачињавају психолози и социјални радници посебно задужени за припрему имиграната – притвореника за протеривање из земље (припрема се састоји од сталних разговора са притвореницима, контаката са њиховим породицама у земљама крајњег одредишта, итд.)

²⁷ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели бр. 281-50/17 од 20. јуна 2017. год, стр. 15. и 16.

²⁸ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели бр. 415-11/19 од 02. јула 2019. год, стр. 18.

²⁹ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца бр. 415-80/19 од 30. децембра 2019. год, стр. 6. и 7.

³⁰ Акт Управе граничне полиције бр. 26-135/20 од 8. јуна 2020. год.

³¹ Уз то, од када је почео да обавља надзор принудних удаљења НППМ није констатовао да је и један странац имао психо-социјалну подршку.

Подразумева се да ЦПТ поздравља овакве иницијативе и позива државе које ове службе немају да их ускоро успоставе.³²

ЦПТ препоручује да надлежни органи државе предузму неопходне мере како би осигурали да сви повратници који су задржани у притвору до депортације у пракси буду званично обавештени писменим путем, на језику који разумеју, најмање једну недељу пре њиховог заказаног удаљења, као што је прописано законом. Сви повратници се морају систематски припремати за њихово удаљење, укључујући пружањем психосоцијалне подршке.³³

Као што је већ наведено, особље је углавном било сигурно у својој улози и показало је истинску спремност да се позитивно ангажује са затвореницима, доприносећи тако сигурној и мирној атмосфери током предаје и каснијег трансфера. Међутим, операција удаљења ће увек бити стресно искуство за дотичне особе, а неки притвореници у надзираној операцији показали су јасне знаке узнемирености током процеса. Иако су имали користи од некакве подршке и савета и од главне сестре у ИРЦ и од њихове пратње током путовања, ЦПТ је мишљења да се могло више учинити како би се затвореници могли носити са ситуацијом. Непори би се требали улагати много раније током процеса, посебно кроз психолошку подршку и саветовање. Ово би требало да буде део ширег програма припреме особа за удаљење (укључујући пружање хуманитарних и медицинских контактних тачака на одредишту, итд.). Присутвом преводиоца током целог процеса (укључујући и у авиону) такође би се могле избећи непотребне потешкоће у последњем тренутку због законских или практичних неспоразума. ЦПТ препоручује да власти предузму мере за решавање ова два питања.³⁴

Приликом спровођења принудног удаљења полицијски службеници дужни су да поштују достојанство и интегритет странца који се принудно удаљава.³⁵

За време боравка у прихватилишту странац има право на примарну здравствену заштиту и основну психолошку подршку.³⁶

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити континуирану психосоцијалну подршку странцима који су у поступку принудног удаљења.

2.1.2. ПРИСТУП АДВОКАТУ

Странци и даље имају отежан приступ адвокатима. Углавном, не знају ког би адвоката ангажовали нити како би га ангажовали. Поједини странци су навели да су тражили од полицијских службеника да им се омогући приступ адвокату, али се то до дана њиховог удаљења није реализовало. Поједини нису знали како би се жалили против одлуке о враћању или о смештају у Прихватилиште. Како је то НПМ објашњено, они нису имали адвоката, а полицијски службеници Прихватилишта не могу по свом нахођењу бирати адвоката који би заступао странце који се овде налазе, већ само могу да помогну странцу да оствари контакт са адвокатом по избору. Иако ово изгледа разумно са позиције овлашћења полиције, пут обезбеђивања приступа адвокатима странцима се практично овде завршава, јер као што је наведено, они не знају који адвокати могу да их заступају – у смислу да су специјализовани или да имају праксу у овој области, нити имају њихове

³² Стандарди ЦПТ: Протеривање страних држављана авионом, ЦПТ/Инф (2003) 35, пар. 41.

³³ Немачка: Посета 2018. (повратни лет), ЦПТ/Инф (2019) 14, пар. 19.

³⁴ Уједињено Краљевство: Посета 2012. (повратни лет), ЦПТ/Инф (2013) 14, пар. 19.

³⁵ Правилник о ближим условима и начину спровођења принудног удаљења странца из Републике Србије, ("Сл. гласник РС", бр. 69/18), чл. 3.

³⁶ Правилник о кућном реду и правилима боравка у прихватилишту за странце ("Сл. гласник РС", бр. 42/18), чл. 14. ст. 2.

контакте. Један странац је ангажовао адвоката чији контакт је добио од другог странца који борави у Прихватилишту. Према његовим наводима, овај адвокат га је посетио у Прихватилишту, нешто му је потписао и више није имао контакт са њиме. О удаљењу није обавестио адвоката већ су то према његовим сазнањима обавили полицијски службеници, дан пре удаљења. О овоме постоји службена белешка у његовом предмету. Адвокат се није појављивао у Прихватилишту ни после тог обавештења.

Поједини странци су преко телефона контактирали невладину организацију, чије су контакте пронашли на плакату који је истакнут у заједничкој просторији, која би им пружила правну помоћ, односно, желели су да се посаветују у вези могућности да поднесу захтев за азил. Према документацији доступној у Прихватилишту, они су раније ове године већ изразили намеру да траже азил у Србији и том приликом су регистровани, након тога су боравили у једном од центара за прихват и збрињавање миграната и нису у законском року поднели захтев за азил, па је тада обављена њихово прво принудно удаљење. Са представником невладине организације је сада договорено да дође у Прихватилиште, али се касније испоставило да је за дан раније заказано удаљење. Према наводима полицијских службеника, ова организација је обавештена да се странци налазе у убрзаном поступку реадмисије и да ће ускоро бити изручени. Такође, према њиховим сазнањима, организација је имала потешкоће у обезбеђивању преводиоца, па због тога нису дошли у кратком року након што су их странци контактирали.

Неколико странаца је навело и да су током боравка у центрима за прихват и збрињавање миграната или у Прихватилишту за странце ступили или покушали да ступе у контакт са УНХЦР и Међународном организацијом за миграције (ИОМ), али да нису добили никакав одговор од њих.

Прихватилиште за странце располаже опремом за регистрацију странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил и дешава се да странци током боравка у Прихватилишту изразе ту намеру. Након тога, обави се регистрација и контактира Канцеларија за азил, од које се добије информација о слободним капацитетима центара у оквиру Комесаријата за избеглице и миграције, на основу чега се одређује где ће се странац упутити. О издатим потврдама се води евиденција, на основу које је утврђено да је током 2019. године издато 8 потврда, а током 2020. године ниједна.

НПМ је поново чуо примедбе странаца да им није јасно зашто се налазе у Прихватилишту, зашто се удаљују нити које су им правне могућности на располагању.

НПМ је још раније установио недостатке у приступу адвокатима у Прихватилишту. У Извештају из претходне посете је констатовано да је проналажење адвоката у великој мери препуштено самим странцима и препоручено да се уреди процедура остваривања права на приступ адвокату између осталог и тако да странцима буду доступни именик и контакти адвоката који им могу пружити услуге.³⁷ У одговорима Министарства унутрашњих послова је наведено да странци имају право да контактирају адвоката по свом избору и могућност да самостално обаве позив, да у Прихватилишту не постоји именик са контакт бројевима адвоката који им могу пружити помоћ, али постоји контакт телефони једне невладине организације која пружа бесплатну правну помоћ,

³⁷ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели бр. 415-11/19 од 02. јула 2019. год, стр. 6. и 7.

као и да им је свакодневно доступан телефон, па они у већини случајева ангажују адвокате преко контаката које остварују са родбином и пријатељима.³⁸

У Извештају о надзору над принудним удаљењима странаца из децембра 2019. године НПМ је заузео став да тражење адвоката не би требало да буде у потпуности препуштено странцима јер значајан део њих не говори српски језик и нема контакте нити могућност да самостално претраже доступне адвокате или друге пружаоце правне помоћи. Странцима би требало да буду доступни контакти адвоката, како би и сами могли да их изаберу и контактирају. Према информацијама до којих је НПМ тада дошао у разговору са руководством Прихватилишта, било је у плану да се овим поводом обратe адвокатској комори, о чему су затражене додатне информације од Министарства унутрашњих послова.³⁹ У одговору Министарства је наведено да је 28. маја 2020. године одржан састанак са Адвокатском комором Србије, на ком су предложена два начина решавања овог проблема: да се од Коморе изврши упит свим адвокатима који би били заинтересовани за пружање услуга странцима, на основу чега би се формирала листа адвоката и доставила Прихватилишту или да се са Министарством правде пронађе начин да се овој категорији лица омогући бесплатна правна помоћ, имајући у виду да они нису обухваћени Законом о бесплатној правној помоћи. У одговору је још констатовано да је први начин бржи и примеренији тренутку.⁴⁰ Позивајући се на наведено, НПМ је у претходном Извештају о надзору над принудним удаљењима затражио од Министарства информације о корацима који су предузети у циљу обезбеђивања правне помоћи странцима у поступку удаљења.⁴¹ Министарство је одговорило да је након додатних консултација са представницима Адвокатске коморе Србије обавештено да је раније предложено решење које се односи на достављање листе адвоката заинтересованих за заступање неадекватно будући да се у пракси могу јавити проблеми наплате услуга, јер ова категорија лица није Законом о бесплатној правној помоћи предвиђена као корисник бесплатне правне помоћи, али да ће као прелазно решење, до измене Закона о странцима која се очекује до краја другог квартала 2021. године, Министарство унутрашњих послова предложити Министарству правде да се на оперативном нивоу успостави механизам како би се услуге адвоката у поступцима удаљења плаћале на начин на који се плаћају услуге за категорије лица која могу користити бесплатну правну помоћ.⁴² НПМ би сада желео да добије информације о даљем развоју у овом погледу.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информације о корацима који су у међувремену предузети у циљу обезбеђивања правне помоћи странцима у поступку принудног удаљења.

Поред тога, имајући у виду отежан приступ правној помоћи који је НПМ констатовао и на који је указао надлежнима, како у Прихватилишту тако и у ресорном Министарству, **НПМ сматра да би до коначног решења овог питања службеници који поступају према странцима требали да све ово имају у виду и да проактивније приступају када је у питању правна помоћ странцима, односно да се ангажују у вези овога и када то**

³⁸ Акти Управе граничне полиције бр. 26-436/19 од 20. септембра 2019. год. и 3610/19-25 од 19. новембра 2019. год.

³⁹ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца бр. 415-80/19 од 30. децембра 2019. год, стр. 8.

⁴⁰ Акт Управе граничне полиције бр. 26-135/20 од 8. јуна 2020. год.

⁴¹ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца - јануар - март 2020. године, бр. 4115-62/20 од 29. јуна 2020. год, стр. 7. и 8.

⁴² Акт Управе граничне полиције бр. 26-174/20 од 12. августа 2020. год.

није њихова изричита законска обавеза – подразумева се и када то није противно прописима. На пример, ако су полицијски службеници имали информацију да ће представници организације која пружа правну помоћ обавити разговор са странцима одређеног дана и испоставило се да је у међувремену утврђен дан раније за њихову предају страним властима, од велике би користи било овим странцима да је та организација одмах обавештена о тој чињеници, како би имали могућност да евентуално помере термин посете и обаве разговор са њима.

2.1.3. ПРИСТУП ЛЕКАРУ

Поједини странци су имали потребу за здравственом заштитом током боравка у Прихватилишту. Један странац је имао преглед лекара у Здравственој станици Падинска Скела Дома здравља Палилула, а извештај лекара о обављеном прегледу, као и рецепт за лек су се налазили у предмету који се о њему води у Прихватилишту. Један странац је деловао као да му је потребна психијатријска нега, али му она није могла бити пружена јер није било на располагању лица медицинске струке које говори језик тог странца. **НПМ и овде поново указује на потребу да се Прихватилишту за странце обезбеде преводиоци.**⁴³ Према наводима других, они имају различите проблеме који уопште нису третирани током боравка у Прихватилишту: дијабетес и астма, повреде главе и ноге које су задобијене током путовања и психички проблеми. Један од њих је наводно указао полицијским службеницима да болује и да су му потребни лекови, они су га питали да ли их има са собом и с обзиром да их није имао ништа даље није предузимано. У документацији Прихватилишта која се за њих води нису евидентирани било какви здравствени проблеми, а приликом претреса на пријему у Прихватилиште на њима нису уочене било какве повреде.

НПМ већ неколико година указује на недостатке у пружању здравствене заштите у Прихватилишту и сматра ово најважнијим проблемом у вези услова за боравак странаца у Прихватилишту. У овој установи нема стално присутног медицинског особља, па се лекарски прегледи, рачунајући и први преглед и преглед при отпусту, обављају само по потреби, односно на захтев странца или по процени полицијског службеника да је неке потребан преглед. Полицијски службеници се старају о узимању преписане терапије, а здравствена документација се чува у предметима, међу осталом документацијом која се односи на боравак странаца у Прихватилишту.

На потребу за унапређењем у погледу приступа лекару и пружања здравствене заштите у Прихватилишту НПМ је указивао у ранијим извештајима о посетама и упућивао одговарајуће препоруке.⁴⁴ Министарство унутрашњих послова је обавештавало НПМ да не поседује кадровске, просторне ни финансијске могућности за то, као и да је у оквиру проширења капацитета Прихватилишта предвиђена изградња лекарске собе.⁴⁵ У каснијем одговору је наведено да у периоду између два последња извештаја НПМ Министарство није било могућности да оствари значајнији напредак имајући у виду ситуацију изазвану болешћу *COVID-19*, као и да због околности везаних за пандемију касне и радови на изградњи новог дела објекта у Прихватилишту за странце, у коме би била амбуланта са пратећом опремом и где ће бити ангажован медицински радник.⁴⁶

⁴³ Стр. 5. – 7. овог Извештаја.

⁴⁴ Између осталог, и у Извештају о последњој посети овој установи, бр. 415–11/19 од 02. јула 2019. год, поглавље 2.1.4. Приступ лекару, као и у претходном Извештају о надзору над принудним удаљењима странаца - јануар – март 2020. године, бр. 4115-62/20 од 29. јуна 2020. год, поглавље 2.1.3. Приступ лекару.

⁴⁵ Акт Управе граничне полиције бр. 26-436/19 од 20. септембра 2019. год.

⁴⁶ Акт Управе граничне полиције бр. 26-174/20 од 12. августа 2020. год.

Коначно, у последњем допису који је НПМ примио од Министарства је наведено да нови објекат, који би требало да буде завршен до краја марта 2021. године, предвиђа постојање у потпуности опремљене просторије за лекарске прегледе, након чега ће бити потребно да се у сарадњи са Министарством здравља обезбеди медицинско особље.⁴⁷

С обзиром да сви недостаци по овом питању на које НПМ указује и даље постоје, НПМ понавља своју препоруку.

3.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у Прихватилишту за странце свакодневно буде присутан квалификовани здравствени радник, који ће обављати медицински скрининг свих новопридошлих странаца, примати захтеве за лекарске прегледе, обезбеђивати набавку и поделу терапије, чувати медицинску документацију и надzirати опште хигијенске услове.

2.1.4. ОБАВЕШТАВАЊЕ ТРЕЋЕ ОСОБЕ О ПРЕДСТОЈЕЋЕМ УДАЉЕЊУ

Станци су НПМ у већини случајева наводили да им је током боравка у Прихватилишту омогућено да на захтев користе телефон. Странцима који имају мобилне телефоне, који су им привремено одузети приликом смештаја у Прихватилиште, се омогућује да њих користе, а ко нема свој мобилни телефон омогућује му се коришћење службеног мобилног или фиксног телефона. Уколико је потребно, полицијски службеници деле интернет везу, како би могле да се користе апликације за пренос слике и звука (*WhatsApp* и сличне). О обављеним разговорима се сачињавају службене белешке које се налазе у предмету странаца.

Поједини странци који нису имали мобилни телефон су наводили да нису били у могућности да контактирају било кога, јер не знају бројеве телефона. Поједини су указали тиму НПМ да су им били одузети мобилни телефони и да ни са ким нису били у контакту од доласка у Прихватилиште, те да нису знали да уопште имају могућност да користе телефоне. Такође поједини, иако су имали контакт са породицом током боравка у Прихватилишту, о предстојећем удаљењу никога нису обавестили, јер им је речено да имају право на телефонски разговор једном недељно у трајању од 5 минута.

Проблем коришћења телефона НПМ је констатовао у једном од претходних Извештаја о надзору над принудним удаљењима странаца, па су од Министарства унутрашњих послова затражене информације о начину његовог превазилажења.⁴⁸ Од Министарства су добијене информације да је идеја била да се изврши набавка мобилних телефонских апарата без камера, а странци би имали могућност да о свом трошку уплаћују допуне за "при-пејд" картице два пута недељно, приликом редовних набавки различитих ствари за њихове потребе, те да су, с обзиром да идеја за набавку није реализована, у току априла 2020. године запослени у Одељењу за прихват и смештај странаца о свом личном трошку набавили мобилне телефоне са припадајућим картицама.⁴⁹

⁴⁷ Акт Управе граничне полиције бр. 26-174/20 од 30. септембра 2020. год.

⁴⁸ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца бр. 415-80/19 од 30. децембра 2019. год, стр. 9.

⁴⁹ Акт Управе граничне полиције бр. 26-135/20 од 8. јуна 2020. год.

Иако сада у Прихватилишту постоји могућност коришћења мобилних телефона ради контакта са члановима породице или другим блиским особама, чини се да нису сви странци упознати са начином на који би телефонски контакт могли да остваре, нити да би без обзира на евентуално постојећа ограничења у броју позива недељно, чим сазнају да ускоро путују требало да имају могућност да о томе обавесте особу коју желе. Ово им је значајно јер тако могу да реше питања која су им значајна и да организују свој прихват у земљи у коју се удаљују. Према становишту ЦПТ, обавештавање блиских лица пре предстојећег удаљења додатна је заштита од злостављања и омогућава члановима породице и / или пријатељима који остају у земљи да се опросте. Могући контакт са члановима породице или другим особама у земљи одредишта такође може смањити анксиозност због повратка, олакшавајући тако удаљење и могуће реинтеграцију дотичне особе.⁵⁰

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије више информација о начину остваривања права на телефонски разговор у Прихватилишту за странце – да ли је потребно да странци захтевају телефонски разговор и од кога, ко им то омогућава, где се обавља позив, да ли се то евидентира, колико често је могуће користити телефон, на који начин су странци упознати са овом могућношћу и друго.

4.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће свим странцима, након што буду информисани о датуму принудног удаљења из земље, понудити да о томе обавесте особу по избору.

2.2. ТРАНСПОРТ ДО ГРАНИЧНОГ ПРЕЛАЗА

Странци су превожени до граничних прелаза у службеним путничким возилима, који су опремљени климом и услови у њима су добри. Према њима нису била употребљена средства за везивање, смештени су на задња седишта и обезбеђени сигурносним појасевима. Обезбеђиване су им и заштитне маске. Са њима су у возилу били и полицијски службеници – један или два униформисана и један или два службеника у цивилу.

Личне ствари које им нису биле привремено одузете су спаковали и носили са собом, а привремено одузете су се налазиле код полицијских службеника, како би их предали полицији земље у коју се удаљују. У предметима су се налазиле потврде о привремено одузетим предметима, а од странаца није тражено да потпишу потврде о враћању ових предмета, већ им је објашњено да ће оне бити предате полицији стране земље. **Овакво поступање је у складу са препоруком НПМ да Прихватилиште за странце не захтева од странаца да потписују потврде о враћеним предметима уколико им се привремено одузети предмети не враћају, већ се предају службеницима земаља у које се удаљују.**⁵¹

⁵⁰ Немачка: посета 2018. (повратни лет), ЦПТ/Инф (2019) 14, пар. 30.

⁵¹ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца- јануар – март 2020. године, бр. 4115-62/20 од 29. јуна 2020. год, стр. 6.

Странци који нису имали оброк пре поласка су понели пакете са храном. Полицијски службеници су носили и флаше са пијаћом водом.

Током транспорта на дужим дестинацијама направљена је пауза. Странци су јели и користили тоалет. До тоалета су ишли у пратњи полицијских службеника, нису везивани и омогућивана им је приватност коришћења тоалета.

2.3. ПОСТУПАЊЕ НА ГРАНИЧНОМ ПРЕЛАЗУ

На граничним прелазима су прво обављене формалности у станицама граничне полиције и контакт са службеницима стране земље. Потом су странци, сада у пратњи још једног полицијског службеника из станице граничне полиције, превезени на територију суседне земље, где су у службеним канцеларијама или испред њих потписани записници о враћању и прихватању лица и обављена предаја привремено одузетих ствари, док су странци чекали у службеним возилима. Потом су изведени из возила, узели су своје личне ствари и остављени страним полицијским службеницима.

Странца који је удаљен из земље преко Аеродрома су на Аеродрому сачекали службеници дипломатско-конзуларног представништва његове земље.

2.4. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА МАЛОЛЕТНИЦИМА

Као што је раније наведено, деца узраста 6 и 7 година су током боравка у Прихватилишту за странце била смештена у соби са родитељима, одвојено од осталих странаца, и то у делу објекта Прихватилишта који не користе други странци.⁵² Током краткотрајног боравка у Прихватилишту све време су били са родитељима: са њима су ишли на оброке и користили заједничке просторије. Током транспорта до граничног прелаза били су у возилу, које није обележено као полицијско, са мајком и у њиховој пратњи су била три полицијска службеника: два у цивилу - од којих је једна жена и један службеник у униформи. Уочено је да су два од ова три полицијска службеника на видљив начин носили уз себе ватрено оружје. Стандарди поступања према малолетницима и деци лишеним слободе забрањују ношење и употребу оружја у местима где се они налазе. НПМ разуме да је ватрено оружје део стандардне опреме полицијских службеника, али не види потребу да се оружје носи приликом транспорта деце, а нарочито не да се носи тако да га деца могу видети.

5.

УТВРЂЕНО

Полицијски службеници носе ватрено оружје на видљив начин током транспорта деце која се принудно удаљују.

РАЗЛОЗИ

Ношење и употреба оружја од стране особља би требало да буду забрањени у било ком објекту у коме се малолетници лишавају слободе.⁵³

⁵² Стр. 5. овог Извештаја.

⁵³ Правила Уједињених нација за заштиту малолетника лишених слободе из 1990. године ("Правила из Хаване"), усвојена Резолуцијом 45/113 Генералне скупштине од 14. децембра 1990. год, прав. 65.

Особљу у установама у којима су малолетници лишени слободе неће бити дозвољено ношење оружја осим ако оперативна ванредна ситуација то не захтева. Ношење и употреба смртоносног оружја у социјалним и установама за ментално здравље је забрањено.⁵⁴

Приликом примене полицијских овлашћења полицијски службеници дужни су да воде рачуна о достојанству личности малолетног лица, психичким, емоционалним и другим личним својствима и заштити његове приватности.⁵⁵

У примени полицијских овлашћења према малолетном лицу, сви полицијски службеници дужни су, да воде рачуна о правном статусу, најбољим интересима, здрављу и достојанству личности малолетног лица, психичким, емоционалним и другим личним својствима и заштити његове приватности, као и да избегавају евентуални настанак штетних последица по малолетно лице.

Полицијска овлашћења према малолетном лицу, примењују се хитно, уз поштовање начела законитости, професионалности, равноправности и хуманости, на језику који малолетно лице разуме, уз претходно обавештење о законским разлозима за примену овлашћења и његовим правима, уз уважавање међународних норми и стандарда Уједињених нација и Савета Европе.⁵⁶

ПРЕПОРУКА

Полицијски службеници неће током транспорта деце која се принудно удаљују носити ватрено оружје на видљив начин.

⁵⁴ Препорука ЦМ/Рец (2008) 11 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским правилима за малолетне преступнике који подлежу санкцијама или мерама, прав. 92.

⁵⁵ Закон о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/16, 24/18 и 87/18), чл. 70. ст. 5.

⁵⁶ Правилник о начину и условима примене полицијских овлашћења према малолетним лицима ("Сл. гласник РС", бр. 83/19), чл. 3. ст. 1. и 2.

3. ЗАБРАНА ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА

Иранска породица је тиму НПМ навела да им је претходног пута када су боравили у Бугарској запређено да ће бити раздвојени од деце тако што ће деца бити смештена у неку установу за малолетнике, а они у затвор. Поред тога, жена се пожалила на лоше искуство које је имала у центру у Бугарској у којем је раније била смештена, где је према њеним наводима други странац покушао да је напаствује. НПМ се обратио Омбудсману Републике Бугарске ради прикупљања информација о даљем поступању према иранској породици и добио информацију да је бугарски Национални превентивни механизам утврдио да је породица смештена у центар отвореног типа у Софији и да се њихови захтеви за међународну заштиту разматрају од стране надлежног државног органа, као и да бугарски Омбудсман обавља сталан мониторинг места за смештај избеглица у погледу заштите људских права.

Још странаца је изнело НПМ страх од лошег поступања у Бугарској: држављанин Ирана је навео да је од бугарске полиције приликом претходног боравка у овој земљи задобио повреду руке и главе, а још неколико њих је очекивало да ће по окончању удаљења бити смештени у затвор.

НПМ је у ранијем Извештају о надзору над принудним удаљењима странаца указао да би поступак удаљења требало да понуди странцима праву прилику да изнесу свој случај, а службеницима којима је поверено да воде такве случајеве би требало да се пружи одговарајућа обука и приступ објективним и независним информацијама о стању људских права у земљама о којима се ради, како би се створили предуслови да странци не буду изручени у земљу у којој постоји ризик да ће бити подвргнут извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно тамо где им прети озбиљно кршење права зајамчених Уставом. Ради провере корака који се предузимају у циљу поштовања забране удаљења и испуњавања ових захтева, НПМ је од Министарства унутрашњих послова затражио релевантне информације.⁵⁷ Министарство је обавестило НПМ да је у плану да се у сарадњи са канцеларијом УНХЦР одржи низ семинара и обука за службенике који поступају према странцима на целој територији земље, а везано за сагледавање испуњености услова за доношење решења о враћању у сваком конкретном случају.⁵⁸ У претходном Извештају о надзору над принудним удаљењима странаца, имајући у виду забринутост због изручења у одређену земљу које је НПМ чуо од странаца који се принудно удаљују, НПМ је упозорио да немогућност странаца да своју ситуацију искажу службеницима који одлучују о њиховом враћању може потенцијално довести у ризик од повреде забране принудног удаљења и тиме повреде забране мучења, на коју је Република Србија обавезана међународним уговорима и домаћим прописима, па је Министарству унутрашњих послова препоручио да обезбеди да у поступку доношења решења о враћању странаца има могућност да укаже да му у одређеној земљи прети прогон, односно да у њој постоји ризик да ће бити подвргнут тортури; да надлежни орган оцени ове наводе и утврди да ли постоје разлози за забрану принудног удаљења; те да наводи странца и утврђење надлежног органа буду наведени у образложењу решења о враћању.⁵⁹ У одговору на ову препоруку, Министарство је поновило да је у плану да се

⁵⁷ Извештају о надзору над принудним удаљењима странаца бр. 415-80/19 од 30. децембра 2019. год, стр. 12.

⁵⁸ Акт Управе граничне полиције бр. 26-135/20 од 8. јуна 2020. год.

⁵⁹ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца - јануар - март 2020. године, бр. 4115-62/20 од 29. јуна 2020. год, стр. 12.

у сарадњи са УНХЦР организују и одрже семинари и обуке за полицијске службенике "запослене по линији странаца" на целој територији Републике Србије, везано за сагледавање испуњености услова за доношење решења о враћању у сваком конкретном случају, препознајући чињеницу да је у сваком поступку неопходно да полицијски службеник сагледа и оцени да ли је испоштовано начело забране враћања (*non-refoulement*).⁶⁰ НПМ поново поздравља намеру Министарства унутрашњих послова да организује и одржи ове обуке и желео би да добије конкретне информације о њиховом одржавању, али и поново указује да странци у поступку враћања немају могућност да укажу на постојање чињеница које би указивале на сметње да се принудно удаље у одређену земљу нити се постојање ових чињеница утврђује, што може довести до повреде члана 3. Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака,⁶¹ односно до члана 83. Закона о странцима.⁶² Из тих разлога, НПМ понавља препоруку.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије конкретне информације о горе наведеним обукама за полицијске службенике.

6.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у поступку доношења решења о враћању:

- странац има могућност да укаже да му у одређеној земљи прети прогон због његове расе, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета, вере, националне припадности, држављанства, припадности одређеној друштвеној групи или политичког мишљења, односно у којој постоји ризик да ће бити подвргнут извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно озбиљном кршењу права зајамчених Уставом;
- надлежни орган оцени ове наводе странца и утврди да ли постоје разлози за забрану принудног удаљења у конкретном случају;
- наводи странца и утврђење надлежног органа о забрани принудног удаљења буду наведени у образложењу решења о враћању.

⁶⁰ Акт Управе граничне полиције бр. 26-174/20 од 12. августа 2020. год.

⁶¹ Ратификована Законом објављеним у "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори", бр. 9/91.

⁶² "Сл. гласник РС", бр. 24/18 и 31/19.